

Kup-planer forelå bare i overopphetede hjerner

hevder statsråd Hauge – De allierte planla å overta en del av vår sivile administrasjon

Som kjent er direktør Sam Knutzens meget omtalte brev inntatt i Stortingets dokumentasamling fra krigsårene, men her er et enkelt avsnitt i brevet blitt sløytet. I byretten i går opplyste stortingspresident G. Natvig Pedersen at det var presidentskapet som besluttet å sløye dette avsnitt, fordi det inneholdt så sterke uttrykk at det ville skade Hauge. Da Hauge gjorde sine henvendelser om å få en avskrift av originalbrevet, inntok presidentskapet det standpunkt at brevet ikke skulle utleveres før man hadde innhentet en juridisk betenkning. Det reiste seg her visse prinsipielle spørsmål om presidentskapets rett og plikt til å røpe en anonymitet. Presidentskapet hadde på dette tidspunkt ikke kjennskap til brevskriverens navn. Både regjeringsadvokaten og en høyesterettsdommer uttalte seg for at man skulle holde på anonymiteten.

Advokat Eriksen: Hva mente De om de politiske kannestøpere?

Presidenten: Våren 1943 var jeg meget forundret over at man laget så mye strid om disse spørsmålene. Min reaksjon var at jeg trakk på skuldrene av hele striden. Etter at jeg ble satt inn, så jeg det slik at hvis regjeringen Nygaardsvold kommer tilbake til Norge, så kommer den med seier og vil da bli mottatt av hele folket, og så vil en innkalling av Stortinget bli den egentlige sluttstein på seieren.

Skolebestyrer Stein Fossgård, som var medlem av «Osloingen», uttalte at det var blitt mye uro blant lærerne som følge av Haugs agitasjon. Agitasjonen bidro til å undergrave hele parolen disiplin. Mange visste ikke hvilke paroler de skulle følge. Hvis ikke Hauge var blitt arrestert, er det ikke godt å si hvordan det ville ha gått med lærernes illegale arbeid. De styggeste og farligste skriftene mot dem som sto på en annen front enn Hauge, kom ut på lærernes distribusjonsapparat. Det så ut som om Hauge forsøkte å tyrannisere Hjemmefronten.

Professor Jon Skeie var blant dem som i 1939 hevdet at Stortinget ikke hadde lovlig adgang til å forlenge sesjonen til fire år. Men når Stortinget, slik det var valgt i 1936, likevel ble innkalt i januar 1940, mente han det var riktig at Stortinget også kom sammen etter krigen. Han kjempet mot forslaget til midlertidig kommunalordning. — Jeg hørte at noen hjemmefrontfolk i september 1941 hadde besluttet å sende en representant for Hjemmefronten over til London, sa vitnet. Jeg må si at jeg ikke ble sterkt overbevist om disse menns skjønn. De hadde også drøftet hvilke menn i regjeringen Nygaardsvold skulle få fortsette etter krigen. De som var blitt godkjent, var slike som før krigen hadde talt for avrustning. Det sier seg selv at jeg ikke kunne få noen tillit til slike menn. Når det var så delte meninger om hvorvidt Stortinget, som ble innkalt i 1940, var lovlig, ble det jo en skjønnsak om det skulle sammenkalles etter krigen. Jeg ble i hvert fall meget betenkt da jeg fikk høre at man arbeidet med spørsmålet om en regjering som skulle avløse regjeringen Nygaardsvold. Det het jo også at «man gjennom flere middager hadde spist seg fram til en ministerliste».

Da jeg skrev min betenkning om disse spørsmål, tenkte jeg ikke på at den skulle offentliggjøres i noe skrift. Da enkelte avsnitt av den ble inntatt i det bladet som hadde den formastelige tittel «Alt for Norge», fikk jeg plutselig fra kommunistisk hold tilbud om hjelp. — Lærer Einar Krogstrud hadde

vært sammen med Hauge på et møte, og her hadde Hauge antydnet noe om at alle kommunale tillitsmenn ville bli nektet å motta ordre fra andre enn de folkevalgte, og hvis de gjorde det, ville de være ferdig for alltid. Hauge benektet i går å ha kommet med en slik ytring.

— Vi reagerte mot alle som ikke kunne følge spilllets regler, uttalte statsråd Jens Chr. Hauge, og selv sendte jeg mange slike over til Sverige. De utsatte vårt beredskap for fare. Fikk fienden tak i en som satt i ledelsen, kunne det spre en lammelse over hele apparatet. Meget voldsomt reagerte vi mot dem som utsatte våre organisasjoner for fare, og vi kunne bruke temmelig kraftige uttrykk overfor dem som truet oss. Det var imidlertid aldri tale om noe mer enn å sende dem til Sverige.

Vi tok sikte på å bygge opp et beredskap for forskjellige situasjoner ved frigjøringen, og vi måtte planlegge de vanskeligste alternativer. Derfor måtte vi både ha et militært og et sivilt beredskap. Lenge hadde de allierte planer om å ta over en stor del av den sivile administrasjon i landet, og de slo seg ikke til ro før vi hadde fått overbevist dem om at vi selv skulle greie den oppgaven.

Det er særkrenkende mot oss å påstå at vi beskjeftiget oss med kupplaner eller noe som kunne kalles ukonstitusjonell atferd, uttalte statsråden. Det var ingen av oss som hadde noen som helst politiske ambisjoner. Umiddelbart etter frigjøringen ba vi om å få regjeringen tilbake, og vi ønsket å spille en mest mulig tilbaketrukket rolle for ikke å forårsake noen misforståelser. Den fullmakt vi fikk 5. mai, brukte vi særdeles forsiktig, og det må bare ha vært i overopphetede hjerner at det forelå kupplaner.

I sitt vitneprov bekreftet høyesterettsadvokat Erik Poulsen at han i desember 1943 hadde varslet Hauge pr. telefon og bedt ham om å holde seg hjemmefra et par dager, da det var fare for at han ville bli arrestert. — I politiet hadde vi en varslingssentral, og straks våre forbindelser der fikk snusen i at den eller den var i fare, ble vi varslet. Jeg fortalte ikke Hauge hvem jeg var, sa advokaten, og fant senere ingen grunn til å fortelle ham at det var meg som hadde ringt da jeg oppdaget at jeg møtte så liten forståelse hos ham.

Nu står bare et par vitner igjen å avhøre. Prosedyren vil begynne ut på formiddagen.

100149